

Atatürk'ün Sofrası¹

Abdullah Erdoğan²

Erciyes University, PhD Student, Department of History, Kayseri, Turkey

Received- Accepted: 08.08.2019 -13.11.2019

Research Article

Öz

Kendisini iyi yetiştiren bireyin gerektiğinde devleti de iyi yöneteceğini söyleyen Eflatun (Platon), öğrencileri ile kendi evinin bahçesinde tartışmalar yapmıştır. İnsanlar genellikle kendilerini rahat hissetmedikleri durumlarda fikirlerini beyan etmekten kaçınılabirler. Bunun farkında olan Mustafa Kemal Atatürk sofrasına devlet adamlarını davet ederek sıcak bir ortam yaratmayı düşünmüştür. Bu sofrada iç politika, dış politika, ekonomi, tarih, coğrafya, dil gibi çeşitli bilimsel konular, günün önemli sorunları, inkılâp hareketleri ve bu doğrultuda her çeşit milli mesele görüşülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni Ankara'dan Başbakan İsmet İnönü ve bakanlar yönettiği için bu sofrayı hükümet merkezi olarak algılamak yanlış olur. Atatürk'ün sofrasına katılabilmek için davet edilmiş olmak gerekmektedir. Ancak İsmet Paşa (İnönü), Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras ve Şükrü Kaya'nın ayrıcalıkları vardır. Bunlar her zaman, işlerinden arta kalan zamanlarında ve gerek gördükleri vakit, hangi saatte olursa olsun, sofraya gelebilirlerdi. Atatürk'ün sofranın özelliği şudur, sofrada sadece yemek yenmez önemli devlet işleri de tartışılırdı. Atatürk sofraya ne cins yemek gelirse onu yer, sofradaki çok çeşitli mezelerden yalnız çok sevdiği kavurulmuş leblebiyi tercih ederdi. Yemeklerden ise, omlet, kamıyark ve kuru fasulyeyi severdi. Bu çalışmada Atatürk'ün sofrasının sıradan bir yemek sofrası olmadığı değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Sofra, Politika, Harp, Milli Meseleler.

Table of Atatürk

Abstract

Plato says that the person who educates himself well, will manage the state well when necessary, has made discussions with his students in the garden of his own house. People can often refrain from expressing their opinions if they do not feel comfortable. Aware of this, Mustafa Kemal thought creating a warm atmosphere by inviting statesmen to the table. In this table, various scientific issues such as domestic politics, foreign policy, economy, history, geography, language, important problems of the day, revolution movements and all kinds of national issues were discussed. Because Prime Minister İsmet İnönü and ministers manage the Republic of Turkey from Ankara, it would be wrong to perceive that table as a government center. You have to be invited to participate in Atatürk's dinner table. However, there are privileges of İsmet Pasha (Inonu), Minister of Foreign Affairs Dr. Tevfik Rüştü Aras and Şükrü Kaya. No matter what time, they could always come to the table when they left their jobs and when they saw it. The characteristic of Atatürk's table was that only inedible but also important inadmissible state affairs were discussed at the table. Atatürk would eat whatever kind of food came to the table, he would prefer roasted chickpeas, which he loved only among the various appetizers on the table. From meals, he loves omelets, belly and dried beans. In this study, it will be evaluated that Atatürk's table is not an ordinary meal table.

Keywords: Atatürk, Tableware, Politics, Warfare, National Issues.

¹ This article is analyzed by two reviewers and it is screened for the resemblance rate by the editor. (Bu makale iki hakem tarafından incelenmiş ve editör tarafından benzerlik oranı taramasından geçirilmiştir)

² abduallah_erdogan@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-5841-800X

Giriş

Eflatun (Platon), Yunan medeniyetinin ünlü filozoflarından birisidir. Atina'daki kendi evinin bahçesini felsefe okulu haline getirmiştir. Öğrencileriyle yapmış olduğu tartışmalara “dialoglar” adı verilmiştir. Bu dialoglar ise “Akademi” adını verdiği evinin bahçesinde gerçekleşmiştir. Eflatun öğrencileriyle günün sorunlarını ele almış, aklın ve bilimin ışığında doğruya ulaşmanın yollarını aramışlardır. Eflatun genellikle tartışmaları kendisi başlatır öğrencilerine sorular sorarak onları da tartışmaya dâhil ederdi. Bu şekilde öğrencilerinin kendisini daha iyi yetiştireceğine inanırdı. (Bil, 1999, s. 7)

Mustafa Kemal Atatürk'ün yıllarca yanında ve yakınında yer alan Kılıç Ali Atatürk'ün sofrası hakkında fikirleri sorulunca “akademi” gibiydi demiştir. Sofranın Atatürk'ün en büyük zevki olduğunu söyleyen Kılıç Ali, Atatürk'ün çok mütevazı bir insan olduğunu da beyan etmiştir. Zevk denilince akıllara gösterişli ve masraflı bir sofraya gelmemesi içinde Atatürk'ün şu sözünü nakletmiştir: “Bir lokma ekmek... Bunu birkaç yakın arkadaşla oturup birlikte yemek ve içmek bana yeterlidir.” Atatürk'ün kendi ifadesinden de Kılıç Ali'nin söylediklerinden de yola çıkarak Atatürk'ün sofrasının sadece yemekten ve içmekten ibaret olmadığını anlamaktayız. (Turgut, 2005, s. 586)

Günümüzde bazı insanlar, Atatürk'ün akşam sofralarını Eflatun'un “akademisi” ile kıyaslamaktan hoşlanırlar. Bakıldığı zaman gerçekten akşam sofralarında sık sık dil, tarih, politika ve ekonomi konularında tartışmalar yaşanmıştı. Atatürk'ün en sevdiği dört yazar olan Ruşen Eşref (Ünaydın), Falih Rıfkı (Atay), Yunus Nadi (Abalıoğlu) ve Yakup Kadri (Karaosmanoğlu) çok sık sofraya davet edilirdi. (Mango, 2010, s. 555) Sofraya akşam kimlerin katılacağı daima önceden belirtilmiş ve o belirlenen kişiler davet edilmiştir. Son yıllarda (1930-1938) sofraya davet edilenler genellikle Dil ve Tarih Cemiyeti yöneticileri olmuştur. Akşamın erken saatlerinde başlayan sofraya sohbetleri, gece yarısından çok sonralara ve bazen sabaha kadar sürerdi. (Aydemir, C. 3, 1999, s. 479) Atatürk'ün sofrasına hiç kimse izinsiz ve davetsiz gelemezdi. Ancak İsmet Paşa (İnönü), Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Aras ve Şükrü Kaya'nın ayrıcalıkları vardı. Bunlar her zaman, işlerinden arta kalan zamanlarında ve gerek gördükleri vakit, hangi saatte olursa olsun, sofraya gelebilirlerdi. (Turgut, 2005, s. 587) Atatürk, Türk kadınının toplumsal hayatta erkeği ile birlikte yer almasını istemiştir. Türk milletine bu konuda da öncülük edip eşi Latife hanımı Mart 1923 yılında Adana seyahatine giderken beraberinde götürmüştür. Trende seyahat ederken ve Adana'da kaldıkları sürece sofraya Latife hanımla birlikte oturmuşlardır. (Bayhan, 2008, s. 231-232)

Atatürk'ün sofrasına yakın arkadaşları ve silah arkadaşlarının yanı sıra başta bilim, sanat ve ticaret olmak üzere çeşitli alanlardan birçok kişi davet edilmektedir. 3 Temmuz 1927'den Atatürk'ün vefat ettiği 10 Kasım 1938 tarihine kadar Atatürk'ün hizmetini gören Cemal Granda sofraya hakkında bilgiler vermektedir. Atatürk'ün boğazına düşkün olmadığını, genellikle yoğurt, ayran ve bir dilim ekmeği yediğini söylemiştir. Kuru fasulye, pilav ve gül reçelini severdi. Konukları gittikten sonra mutfaka geçip ocakta daima hazır tutulan kuru fasulye ve pilavdan iştahla yerdi. Yediği yemeklerden de anlaşılacağı üzere sade ve mütevazı bir hayat yaşamaktadır. Sofraya soğan, sarımsak, sucuk ve pastırma gibi koku yapacak yiyeceklerin konmamasına dikkat

ederdi. Beyaz peyniri mideyi ekşiteceği için çok tercih etmezdi. Akşam sofrasında Atatürk'ün rakı içtiği ve içerken de tuzlu leblebiyi meze olarak kullandığını ifade etmiştir. (Gürkan, 1973, s. 18)

Atatürk'ün Sofrasının Özelliği Nedir?

Atatürk'ün sofrası beslenme ihtiyacını karşılamadan çok fikir paylaşımlarının yapıldığı bir yerdir. Yemek sofrası sohbetlerinin bir aracı olmuş fakat amacı durumunda hiç olmamıştır. Bunu şu örnekle açıklamak yerinde olur. Atatürk bir gün yanına Nuri Conker'i de alarak tebdili kıyafetle yanlarında basın, koruma, devlet erkani olmadan halkın arasına karışmaya karar verir. Yolda giderken bir köylünün çift sürdüğünü görür. Sabanın önünde bir öküz ve birde merkep bağlıdır. Atatürk durumun niçin böyle olduğunu sorunca köylü, "Vergi memurları öküzün diğerini vergi borcu için sattılar" der. Durumdan Atatürk'ün camı son derece sıkılmıştır. Nuri Conker'e tekrar köşke dönmek istediğini söyler. Akşam sofrasına başbakan İsmet İnönü, bakanlar, milletvekilleri, dönemin İstanbul valisi davet edilir. Atatürk Nuri Conker'e köylü vatandaşı da akşam sofrasına getirmesi için emir verir. Akşam sofrası kurulunca Atatürk "Efendimizi bekliyoruz" diyerek konuklarını bekletmiştir. Köylü geldiği zaman gündüz şahit olduğu durumu devlet erkani huzurunda tekrar kendi aralarında konuşurlar. Yapılan yanlış uygulamanın üretimi düşürdüğü, cumhuriyeti niçin kurdukları üzerinde uzun uzun konuşulur. Sofrada derin bir sessizlik hâkimken Atatürk şunları söylemiştir. "Çiftçinin öküzünü sattıran kanunu biz yaptık, ya da yaptığımız kanun yanlış yorumlanmış. İkisi de birdir, her ikisi de memleketin çıkarlarına aykırıdır. Sonra unutmayın ki bu olay İstanbul'da gerçekleşiyor. Bunun Van'ı var, Bitlis'i var, kıyı bucak ilçesi var; acaba oralarda neler oluyor? Bu çark iyi dönmüyor beyefendiler!" İşte Atatürk'ün sofrasının özelliği budur. Buna benzer örnekler çoktur yeri geldikçe de verilecektir. (Bozdağ, 1995, s. 50)

Aslında Türkiye'yi yöneten bir hükümet vardır ve hükümetin başbakanı da İsmet İnönü'dür. Bunu için sofrası hükümetin merkezi olarak düşünülmemelidir. Bununla birlikte Atatürk yeni fikirlerin kaynağı, tartışmaların hakemi olarak sofranın lideridir. Atatürk'ün sofrasında mesleğinde parlayanlar da yok olup gidenler de oluyordu. (Mango, 2010, s. 551) Atatürk'ün sofrasının özelliğini Selanik'ten Atatürk'ün ölümüne kadar yanında yer almış olan ve Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlenmiş Tevfik Rüştü Aras şöyle özetlemiştir. Bir konferans salonu düşünün, konuşmacılar ve dinleyiciler resmi bir mahiyettedir. Böyle bir yerde insanlar açıkça tartışmalara katılmak istemeyebilir. Fakat bir sofrada yerken, içerken insanlar tartışmalara daha rahat katılabilir. Hele devlet başkanı yeri geldiğinde kendini eleştiriyor, bazen tartışmalara ara verdirip şiir okutuyor, fıkralar anlatılıyorsa böylesi bir sofrada tartışmalar daha verimli olur. Atatürk sofrası sohbetlerini eski Türk geleneklerine dayandırmıştır. Eski gravürlere bakıldığı zaman Osmanlı vezirlerinin Kubbealtı Divanında tartışmalarını bir sini sofrası etrafında yaptıkları görülmektedir. (Bil, 1999, s. 11) Akşam sofralarında her gece başka başka davetliler bulunuyordu. Eğlencelerle güzel vakit geçiriliyor bazen de mühim konuşmalar yapılıyordu. (Altay, 2008, s. 387) Şarkılar söylenir, şiirler okunur, edebiyat konularında sohbetler yapılırdı. (Altay, 2008, s. 413)

Atatürk genellikle gece çalışmaları yapardı. Bu çalışmalardan sabaha kadar sürenler olurdu. Akşam sofrasını gece çalışmalarının başlangıcı niteliğinde değerlendirmek yanlış olmaz. Harf inkılabı çalışmaları ile dil ve tarih tezleri üzerinde yapılan çalışmalar akşam sofrasında tartışmaya açılıp sabaha kadar süren tartışmalar

arasında yerini almıştır. Hükümetin iç ve dış politikada izlediği siyaset sofrada ele alınır olumlu ve olumsuz eleştiriler yapılırdı. Sofranın misafirleri dilciler, tarihçiler, politikacılar, imarcılar gibi değişik meslek gruplarından kişiler olurdu. (Uran, 2008, s. 266) Atatürk'ün sofrasına değişik meslek gruplarından insanların davet edildiği gibi siyasi görüşleri birbirinden farklı olan insanları da aynı anda davet ederdi. Buna en güzel örnek Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluş günlerinde Fethi Bey (Okyar) olmuştur. Fethi Bey, bizim muhalefetimiz nezahet (ahlaki değerler) dairesinde ve ciddiyetle devam edecek diyerek partisinin tutumu hakkında bilgi vermiştir. Bunun üzerine Atatürk, Fethi Bey'e; Cumhuriyet Halk Fırkası reisi ile en kavgalı olduğunuz vakit soframa ikinizi davet edeceğim. Neyi ne için dedin, sen ne dedin diye ayrı ayrı ikinize de fikirlerinizi soracağım diyerek sofrada hakikatin ortaya çıkmasına ortam hazırlayacağını dile getirmiştir. (Söylev ve Demeçler, 1989, C. II, s. 284)

Bazı konuklar gözlemlemek için davet edilirdi. Bir akşam manevi kızı Afet'e " Bu adamın ne bayağı olduğunu bilemezsiniz. Hani çöp tenekesi vardır, içine her türlü süprüntüler konur. Ne kadar boşaltsanız, dibinde yapışık bir şeyler kalır. İşte bu o şeylerdendir" dedi. Afet, " Aman Paşacığım, öyle ise ne diye sofranıza alıyorsunuz?" diye sorunca, "Ha... İşte onu da sen bilemezsin kızım," yanıtını verdi. (Mango, 2010, s. 555) Atatürk'ün evlat edindiği bir diğer kızı Sabiha Gökçen ise Atatürk'ün sofrası hakkında "Gerçekte O'nun sofrası her vakit bir okuldu. Bu okulda insana hissettirmeden birçok şeyler öğretiliyordu. Çocuk ufkum bu nedenle yaştlarımdan daha erken genişlemeye başlamıştı sanıyorum". (Gökçen, 2007, s. 36)

Atatürk, sofrasında dedikodu yapılmasına asla izin vermemiştir. Dedikodu yapılmasına hoşgörü göstermezdi. Atatürk, hataları, yanlışları her zaman insanların yüzüne söyler, bazen çok sinirlenirdi. Kin, garez, hele intikam, bilmediği ve daima nefret ettiği şeylerdi. (Turgut, 2005, s. 588) Atatürk'ün sofrasında devamlı bulunanlara "Zevat-ı Mutade" yani her zamanki kişiler denirdi. Cemal Hüsnü Taray isminde genç bir aydın bir gün Atatürk'ün sofrasına konuk olmuştur. Sofra sohbeti bittikten sonra Mahmut Esat Bozkurt'un evinde sohbete devam edilir. Cemal Hüsnü Atatürk'ün sofrasına sürekli aynı kişilerin oturduğunu ve bundan dolayı yeni kimselere yer kalmadığından şikayet etmiştir. Böyle güzel fikir ziyafetinde genç aydınlar faydalanamıyor. Ne yapsak da Paşa'ya bunu duyursak diye fikirlerini beyan etmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'da Mahmut Esat Bozkurt'un evindeki toplantıdadır. Durumdan Atatürk'ü haberdar eder ve Atatürk ertesi gün Cemal Hüsnü Taray'ı Çankaya Köşküne davet eder. Atatürk sofraya yalnız aydın kişileri davet etmemi istiyormuşsun diyerek söze başlar. Kurtuluş mücadelesi için yola çıktığımda o insanlar canlarını bana siper ettiler. Hiçbir zaman benden ayrılmayarak türlü cefaya katlanmışlar. Hepsi bana canla başla bağlıdırlar benim onlara vefa borcum büyüktür. Onları meclise aldım orada bana yardımcı oluyorlar ama bakan yapmadım sizin gibi genç aydınları bakan yaptım. Atatürk burada Cemal Hüsnü Taray'ın hatasını yüzüne söylediği gibi kendisinin de ne kadar vefalı bir insan olduğunu göstermiştir. (Gürer, 2008, s. 374-376)

Atatürk sofrada düşüncelerini açıkça ifade etmekten hoşlanır ve konuklarının da kendi düşüncülerini açıkça ifade etmelerini isterdi. Atatürk'ün sofa başında düşüncelerini açık bir dille ifade etme alışkanlığı aslında İttihad Terakki Cemiyetine üye olduğu 1907 yıllarına dayanır. 1907 yılında Olimpos gazinosunda arkadaşları ile sohbet ederken söz İran'da yaşanan hürriyet olaylarına gelmiştir. Halkın başarısı sonucu Şah'ın parlamentoyu açtığı benzer bir olayında Yunanistan'da yaşandığına değinilmiştir. Atatürk benzer bir olayın bizde niçin

yaşanmadığını sorgulayarak neden bir Mustafa Kemal çıkmasını demiştir. Bu ifadesini de yüksek bir sesle söylemiştir. Hatta masada oturanlardan bazıları hürriyet isteyen Mustafa Kemal'in masasından korkarak kalkmışlardır. Yine bir akşam sofrada Atatürk arkadaşlarına makam dağıtırken Nuri (Conker) Bey'e "Seni başvekil yapacağım" der. Nuri Bey "O birader beni başvekil yapmak için sen ne olacaksın"? "Bir adamı başvekil yapabilecek bir adam"! İşte Atatürk'ün sofrasının özelliği bu öngörüdedir. (Atay, 1984, s. 49-50)

25 Temmuz 1920 tarihinde Ankara'da akşam yemeği yenilmektedir ve konu Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgal edilmesidir. Yemeğe katılanlar arasında Mazhar Müfit Bey'de (Kansu) vardır. Mazhar Müfit Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın Yunan işgallerinden ve İstanbul Hükümetinin Milli Mücadele karşılığında üzüntüsünü dile getirdiğini beyan ettikten sonra sofrada bulunanlardan kurtuluş için ne yapılabileceğine dair görüş aldığını bildirmiştir. Mustafa Kemal Paşa bu yemekte Yunanlılardan intikam alınacağına dair inancını dile getirmiştir. Bu inancı veya öngörüsü de ilerleyen yıllarda vatanın bağımsızlığa kavuşmasıyla tecelli etmiştir. (Kansu, 1968, C. II, s. 592)

Atatürk'ün sofrası hakkında verilecek bilgilerden birisi de Nutuk'ta Büyük Taarruz öncesi taarruzun gizli tutulması için Çankaya'da verilecekmiş gibi duyurulan çay ziyafetidir. (Atatürk, 2002. s. 455) 20 Ağustos 1922 günü Hâkimiyet-i Milliye gazetesinde şöyle bir haber yayımlanmıştır: Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri 21 Ağustos Pazartesi öğleden sonra saat 16.00'da Çankaya'daki köşklerinde şehrimizde bulunan kardiplomatlara (elçilere) bir çay ziyafeti verecek denmiştir. Bu ziyafete bütün elçiler ve siyasi kişilerin katılması için davetiye gönderilmiştir. Bu bilgiden hareketle Atatürk'ün sofrayı bazı zamanlarda fikirlerini açıkça beyan etmek bazı zamanlarda da gizlemek için kullandığını söyleyebiliriz. (Kocatürk, 1999, s. 290)

Cumhurbaşkanlığı döneminde de Atatürk'ün sofrası düşünce ve kararlarının hazırlandığı bir merkez olmuştur diyebiliriz. Sofraya katılanların ise feyz kaynağı olmuştur. Sofra bir akademi bir dersane niteliğindedir. (Turgut, 2005, s. 587) İbrahim Erguvan, 1925'ten Atatürk'ün vefatına kadar sofracıbaşılık görevini yapmış olan kişidir. Atatürk'ün sofrasının sofradan çok okula benzediğini söyler. Yemek masasının yanında bir kara tahta bulunur, tebeşir ve silgiyi sofranın birer parçası olarak hazır bulundururduk. Bıçakların, bardakların yanında birer bloknot ve kalem koyardık diyerek sofranın niteliğini ortaya koymuştur. (Bil, 1999, s. 25, 27) Atatürk çok dikkatli ve çok düzenli bir insan olduğu için, sofrasının da düzenli ve özenli olmasını isterdi. Sofraya otururken her şeyin yerli yerinde olmasına özellikle dikkat ederdi. Sofranın düzeninde, tabaklarla çatal ve bıçaklarda bir çarpıklık, bir yanlışlık görürse bunları bizzat düzeltir, ondan sonra sofraya otururdu. (Turgut, 2005, s. 587)

Atatürk'ün Sofrasının Niteliği

Bu sofrada devlet yönetimine ait konular görüşülmüş, başbakan bakanlarla birlikte katılmış, yabancı devletlere atanan elçilere verilecek talimatlar konuşulmuştur. Atatürk sofrada bulunanlara sorular sorarak onların fikirlerini beyan etmesini sağladı. Sofrada alınan alkolün de etkisiyle devlet işlerinde görev verilecek kişilerin içyüzünü ve karakterini anlamaya çalışırdı. (Önal, 2003, s. 237) Bir gün sofrada Mısır'la Türkiye arasındaki

ilişkiler konuşuluyordu. Konuklar arasında asıl mesleği coğrafya öğretmenliği olan milletvekiline Atatürk, Mısır'ın doğal kaynaklarını sordu. O da, Nil nehrinden öylesine uzun şekilde söz etti ki, o kendisini kürsüde, o an sofrada bulunanlar da kendilerini okul sıralarında sanmıştır. Sofra hizmetlerini okuma yazma bilen askerler görüyorlardı. Bir genç asker, bir köşede dikkat kesilmiş, Nil nehrinin yararlarını dinliyordu. Ata'nın gözü, elindeki tabakları unutup, coğrafya hocasının anlattıklarını hayranlıkla dinleyen askere kaymış olacak ki, açıklamalar tamamlanınca ona döndü:

“Söyle bakalım oğlum, Nil olmasaydı Mısır ne olurdu?”

Genç asker, hiç beklemediği bu soruya derlenip toparlanma fırsatı bulamadan şu cevabı verdi:

“Hapı yutardı Paşam!”

Atatürk kadehini kaldırdı:

“Mısır coğrafyasını bir derste bu kadar güzel anlatan hocanın ve uzun dersi iki kelimeye sıkıştıran Mehmed'in şerefine!...”. (Turgut, 2005, s. 594)

Atatürk sofrayı, sohbeti, içmeyi elbette ki severdi. İçki alışkanlığını kimseden saklamadı. Çünkü “riyakar” (ikiyüzlü) değildi. İzmir'e girdiği gün Kramer otelinde ve Selanik körfezine benzeyen İzmir körfezine karşı sofrasının başına oturunca, meydanı dolduran halka karşı pencerelerin perdelerini çekmek isteyen garsonların bu davranışlarını önlemiştir. İlk harf hareketlerini açıkladığı Sarayburnu gazinosunda ise "milletinin şerefine" içmişti. Kendisi şöyle anlatır: “Bana içki içiyor diyorlar. İçerim. Gençliğimden beri içerim. Ama harplerde veya milli bir mesele üzerinde devamlı çalıştığım zaman içmem”. (Aydemir, C. 3, 1996, s. 480-481)

Çankaya Köşkü Kütüphanecisi olarak yıllarca görev yapmış Nuri Ulusu anılarında Atatürk'ün sofrası hakkında bir geceyi hiç unutmam diyerek şöyle nakletmiştir. Yine sofraya kurulmuş, yeniliyor, içiliyor, sohbet ediliyor. Atatürk birden sofradakilere dönerek “Bana ülkeyi içki masasında idare ediyor diye laf edenler olduğunu duyuyorum. Beyler, sizde çok iyi biliyor ve görüyorsunuz ki bu sofraya sadece içki içilen bir sofraya değildir. Burada tüm memleket meseleleri, yetkili kişi ve dostlarla masaya yatırılır, enine boyuna görüşülür ve tartışılır yemek ortamı olduğu için de hepimiz rahatça konuşuruz, zaman mefhumu da pek olmaz. Bu masada ben, memleket ve milletimin nabzını tutarım. Ülkemin, milletimin yükselmesi, refaha kavuşması için çareler ararım. Sonra daha önemli bir sebebi de şudur. Bütün ihtilal ve inkılaplar hep geceleri olur. Binaenaleyh ben gece oturur, uyumam. Başvekilim istirahat etsin, uyusun ve sabah da dinç ve zinde olarak vazifesi başında bulunsun. Ben de onlardan sonra yatar ve uyurum” demiştir. (Ulus, 2008, s. 35-36)

Başyaver, akşam saat 19.00 sıralarında Atatürk'e gelir, sofraya için kimleri emrediyorsa not edip davetlileri telefonla haberdar ederdi. Davetliler birer birer gelecek saat 20.00'de köşkün bilardo salonunda toplanırlardı. Atatürk davetlilerine “Hoş geldiniz” der, ellerini sıktıktan sonra, “Buyurun, sofraya oturalım” diyerek önlerine düşer, sofraya götürürdü. Yemek masasının özel bir protokolü yoktu. Başbakan varsa sağına oturur, diğer davetliler diledikleri yere otururlardı. Sofrada eğlence olarak bazen alaturka saz dinlenirdi. Atatürk'ün özen göstererek yemek seçmesi ya da şu veya bu yemeği isterim diye tutturması görülmemiştir. Sofraya ne cins yemek

gelirse onu yer, omlet, kamıyanık ve kuru fasulyeyi severdi. (Turgut, 2005, s. 590-591)

Başbakan İsmet İnönü'nün sofrada olduğu bir gün Atatürk ve İnönü arasında ekonomik bir sorundan dolayı anlaşmazlık çıkmıştır. Önemsiz bir konu olmasına rağmen İnönü sofrada hükümet işlerine çok müdahale edildiğini söylemiştir. Bunun üzerine ertesi gün Atatürk, İsmet İnönü'nün başbakanlıktan istifa etmesini istemiştir. Burada dikkat çeken olay Atatürk'ün İnönü'ye seni bu mevkiye getirenin de bu sofrada oturan kişi olduğunu unutmamasıdır. (Kınross, 2013, s. 560)

Atatürk Milli Mücadele'de Türk Milleti'nin ne yokluklar çektiğini bildiği için sofrada israfa kaçmamıştır. Sadece hastalığının son safhasında canı enginar istemiş, mevsimi olmadığı için Hatay'dan sipariş edilmiştir. Atatürk yakın arkadaşlarından Kılıç Ali yanına geldiği zaman “Yahu doktorlar bana niçin enginar yedirmiyorlar?” demiştir. Kılıç Ali, Atatürk'ün enginar siparişi için yanında bulunduğu uzun yıllar içerisinde özel olarak sipariş ettiği ilk ve son yemektir ifadelerini kullanmıştır. (Turgut, 2011, s. 657-658)

Türk Milletinin kurtarıcısı büyük Atatürk'ün ömrü sipariş ettiği ilk ve tek yemeği yemeye yetmemiştir. Falih Rıfık Atay Çankaya isimli eserinde Atatürk'ün son sofrası hakkında şunları söylemiştir: Bir akşam başyaver telefonla beni arayarak eşimle beraber Atatürk'ün bizi akşam yemeğine davet ettiğini bildirdi. Gittik. Birkaç kişiydik. Atatürk solgun ve sararmış bir vaziyette masaya oturdu. “-Ben bir şey içmeyeceğim. Fakat siz bir şeyler içiniz. Konuşuruz. Bir müddet böyle yapalım”, dedi. Atay, akşamın sessiz ve neşesiz geçtiğini söyleyerek şevk O'nun bahçesine son yapraklarını dökmüştü. Atatürk'ün güzel ince dudaklarındaki tatlı ve ısıtıcı gülüşü bir ıtır gibi uçmuştu diyerek Atatürk'ün dostlarıyla son sofrasının tasvirini yapmıştır. (Atay, 1984, s. 566)

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk tarihte üstlendiği görevi başarıyla yerine getiren lider olarak sadece Türk tarihinin değil aynı zamanda dünya tarihinin de üzerinde durduğu büyük şahsiyetlerden birisi olmuştur. Büyük şahsiyetlerin hayatı yaşamlarının her yönüyle inceleme konusu olmuştur. Bu çalışmada Atatürk'ün sofrası üzerinde durmaya çalıştık. Atatürk'ün sofrasının sadece yemek yenilen ve içilen bir sofranın ötesinde akademiye benzetilen bir okul ortamı olduğunu sofranın misafirleri ve tanıklarının anılarından anladık. Atatürk'ün sofrasında yemek ve içmek amaç değil günün iç ve dış siyasetini değerlendirmek için araç niteliğinde olmuştur.

Atatürk Türk Milletinin uzun savaş yıllarından sonra kurduğu cumhuriyetin payidar kalabilmesi için toplumun her kesiminden insanı sofrasını davet edip samimi sıcak bir ortamda gerçek fikirlerini öğrenmeye çalışmıştır. Gerçek fikirlerini öğrendiği bu insanlara devlet kademelerinde vazife verilip verilmeyeceğinin çıkarımını yapabilmek adına sofrayı adeta bir akademi gibi kullanmıştır. Hayatının her alanında gösterişten ve israftan sakındığı gibi sofrasında da gösteriş ve israftan sakınmış sofraya ne tür yemek konduysa yemiştir.

Kaynakça

- [1] Altay, F. (2008). 10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922. Ankara. Eylem Yayınları.
- [2] Atatürk, M. K. (2002). Nutuk 1919-1927. Hazırlayan: Zeynep Korkmaz. Ankara. Atatürk Araştırma Merkezi.
- [3] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. (1989). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- [4] Atay, F. R. (1984). Çankaya. İstanbul. Bateş A. Ş.
- [5] Aydemir, Şevket S. (1999). Tek Adam Mustafa Kemal 1922-1938. C. 3. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- [6] Bayhan, F. (2008). Latife Hanım'ın Kağıtları. İstanbul. Pegasus Yayınları.
- [7] Bil, H. (1999). Atatürk'ün Sofrası. İstanbul. Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- [8] Bozdağ, İ. (1995). Atatürk'ün Sofrası. İstanbul. Emre Yayınları.
- [9] Gökçen, S. (2007). Atatürk'le Bir Ömür. Anılara Kaleme Alan: Oktay Verel. İstanbul. Altın Kitaplar Yayınevi.
- [10] Gürer, T. (2008). Atatürk'ün Yaveri Cevat Abbas Gürer Cepheden Meclise Büyük Önder ile 24 Yıl. İstanbul. Gürer Yayınları.
- [11] Gürkan, T. (1973). Atatürk'ün Uşağı İdim. İstanbul. Hürriyet Yayınları.
- [12] Kansu, M. M. (1968). Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber, C. II. Ankara. Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- [13] Kınross, L. (2013). Atatürk Bir Milletten Yeniden Doğuşu. İstanbul. Altın Kitaplar.
- [14] Kocatürk, U. (1999). Doğumundan Ölüme Kaynakçalı Atatürk Günlüğü. Ankara. Atatürk Araştırma Merkezi.
- [15] Mango, M. (2010). Atatürk Modern Türkiye'nin Kurucusu. İstanbul. Remzi Kitabevi.
- [16] Önal, S. (2003). Hüsrev Gerede'nin Anıları Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve Devrimler. İstanbul. Literatür Yayınları.
- [17] Turgut, H. (2005). Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları. İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- [18] Ulusu, M. K. (2008). Atatürk'ün Yarı Başında Çankaya Köşkü Kütüphanecisi Nuri Ulusu'nun Anıları. İstanbul. Doğan Kitap.
- [19] Uran, H. (2008). Tek Parti, Çok Parti, Hatıralarım (1908-1950). İstanbul. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.